

ՀԻՆԳ ՇԱՐԱԹ ՕԴԱՊԱՐԿԻ ՄԷՋ

ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԵՐԻՑ ԱՆԳՂԻԱՑԻՈՑ

ՅԱՓՐԻԿԷ

(Տէս էրես 306)

ԳԼՈՒԽ ԺԵ.

Քաղէն. — Աղմկածայն վաճառանոցը. —
Վիկտորիային երեսմը. — Վանկակայք.
— Լանդդիք. — Տոբլորին բրած պոռոյտը.
— Ժողովարդը. — Արքունի գէմպէն. —
Սալդանին կանայքը. — Արքունի գինեւա-
րարին մը. — Ճոյ կը պաշտուի. — Լու-
նին մէջ ինչպէս կը պարեն. — Փոփոխու-
թիւն. — Երկու լասինք ի տիկզերս. —
Երկնային փառաց անաստատոյթիւն:

Քաղէն, կեղրոնական Ափրիկէի կարե-
ւոր կէտը, քաղաք մը չէ. որովհետեւ
ստուգապէս խօսելով ներսերը ամենեւին
քաղաք չկայ. Քաղէն վեց ընդարձակ
խողոչներու միութենէ կը ձևանայ, ուր
խրճիթներ ու գերեաց հիւղեր կան,
պզտի դաւիթներով ու խնամքով մշա-
կուած պզտի պարտէզներով. սոխը,
բազազէսը, պատնճանը, դդումը, և
քաղցրահամ սունկը, զարմանք կը բուս-
ցնեն:

Ունեամուէզին՝ գերազանցաբար լուս-
նի երկիրն է, Ափրիկէի մէկ հատիկ ար-
գասաւոր և շքեղ պարտէզը. կեղրոնը
Ունեանէմպէի վիճակը կը գտնուի, որ
սքանչելի երկիր մըն է, ուր անգործ
կ'ապրին մէկ քանի Օմանի ընտանիք-
ներ, որ ամենեւին անխառն ծագմամբ
Արաբացիք են:

Երկայն ատեն Ափրիկէի ներսերը և
Արաբիա վաճառականութեամբ քալած
են. խէժի, փղոսկրի, ճամկաւէտի, և
գերեաց առուտուրով յաճախած են այն
երկիրները. իրենց կարաւանները այն
հասարակածին գաւառներուն մէջ ան-
խոնջ կ'երթնէին, և դեռ ևս ծովափը
կը յաճախեն զեղխութեան և հաճոյից
առարկայքը փնտռելու, այն ճոխացեալ
վաճառականաց համար, որ կանանց
ու ծառայից խումբերէն պատուած այն

սքանչելի երկիրն մէջ՝ ամենանխուր
և միակերպ կեանք կ'անցընեն, միշտ
հանգիստ նստած ծիծաղելով, ծխելով
կամ քնանալով:

Խողոչներուն չորս դին բնկաց բաղ-
մաթիւ խրճիթներ, վաճառանոցներու
համար ընդարձակ միջոցներ, կանեփի
և տաղուշայի դաշտեր, գեղեցիկ ծա-
ռեր և զովարար հովանիներ. ահաւա-
սիկ ինչպիսի երեոյթով կը ներկայանայ
Քաղէն:

Հոս տեղուանքն է կարաւանաց ընդ-
հանուր ժամատեղին, հարաւայնոց՝ որ
գերիններ և փղոսկր, կը կրեն արեւմ-
տեայց՝ որ բամբակը և ապակեղէնքը
Մեծ Լճերուն բնակչացը կ'առնեն կը
տանին:

Մենք համար ալ վաճառանոցներուն
մէջ յարատեւ աղմուկ մը կը տիրէ, մէկ
չըսուելու խառնաձայնութիւն մը, որ
առաջ կու գայ խառնածին բեռնակրաց
աղաղակէն, թըմբկաց և եղջերափողից
հնչիւնէն, ջորեաց խխնջիւնէն, իշոց
զուլէն, կանանց երգերէն, տղայոց
ճչէն, և ճեմատարին՝ եղէգնացըդին
հարուածներէն, որ այն հովուական
ներդաշնակութեւ մէջ չափը կը զարնէ:

Հոն առանց մասնաւոր կարգի, այլ
մասնաւոր չքնաղ խառնակութեամբ
մը, վաճառքի ելած կը տեսնես գեղեց-
կափայլ կերպաններ, ուլունք, փղոսկր,
ոնգեղջիւրի ակուաններ, շանաձկի ակուա-
ներ, մեղր, ծխախոտ, բամբակ. ամե-
նէն անլուր սակարկութիւնները հոն
կը գործադրուին, ուր իւրաքանչիւր առ-
արկայ իր տպաւորած ախորժին հա-
մեմատ գին կը ստանայ:

Յանկարծակի բոլոր այն յուզումը,
այն երթևեկ շարժումը, այն աղմուկը
մէկէն ի մէկ դադարեցաւ. վիկտորիան
օդուն մէջ երևան կ'ելլէր. վսեմաբար
սաւառնելով քիչ քիչ վար կը խոնար-
հէր, առանց ուղղահայեաց գծէն խո-
տորելու: Մարդիկ, կնկտիք, տղայք, գե-
րիք, վաճառականք, Արաբացիք և սևա-
մորթք, ամենը առհասարակ անյայտ

1 Արաւանին գլխաւորը:

եղան, « գէմպէներու » և հիւղերու տա-
կը պահուելով :

— Սիրեցեալդ Սամուէլ, ըսաւ ֆէն-
նըտի, թէ որ ասանկ հետեանքներ
տպաւորելու շարունակենք, շատ դը-
ժուարին ըլլայ պիտի մեզի առևտրական
յարաբերութիւններ հաստատել այս
մարդկանց հետ :

— Սակայն առևտրական ամենա-
պարզ գործողութիւն մը կրնայ ըլլուիլ,
ըսաւ ճոյ. այսինքն իջնալ հանգարտիկ
և ամենէն ազնիւ վաճառքներն առնել
տանիլ, առանց վաճառականներուն վը-
րայ հոգ մը ընելու : Մարդ կը հա-
րըստնայ :

— Աղէկ բան, պատասխանեց տղը-
դորը. սակայն այդ բնիկները որ 'ի սկըզ-
բան վախ զգացին, կամ սնապաշտու-
թենէ շարժեալ և կամ հետաքրքրու-
թենէ՝ չուշանան պիտի նորէն ետ դառ-
նալու :

— Կը կարծես, տէրս :

— Տեսնենք պիտի. բայց խոհեմու-
թեամբ կը գործենք թէ որ անոնց շատ
չմտենանք. վիկտորիան ոչ պատնի-
շափակ գունտ մըն է և ոչ զրահապատ.
որով ոչ գնտակի դէմ պաշտպանու-
թիւն ունի և ոչ նետի :

— Ուրեմն միտքդ դրած ես, սիրե-
ցեալդ Սամուէլ, այդ Ափրիկեցւոց հետ
բանագնաց ըլլալու :

— Եթէ այդ կարելի ըլլայ՝ ինչու չէ,
պատասխանեց տղըդորը. պէտք է որ
Քաղէհի մէջ աւելի կիրթ և նուազ վայ-
րենի Արաբացիք գտնուին : Կը յիշեմ
որ Պրորդըն ու Սթիք պարոնները շատ կը
գովեն այդ քաղքին բնակչաց հիւրասի-
րութիւնը. ուստի մենք ալ կրնանք այդ
բանը փորձել :

Վիկտորիան անզգալի եղանակաւ
գետնին մօտեցած ըլլալով, խարխալնե-
րէն մէկը վաճառանոցին մօտ գտնուած
ծառերէն մէկու մը բարձր ճիւղերուն
վրայ կռուեցաւ :

Այս ատենա բոլոր ժողովուրդը ծա-
կերէն դուրս կ'ելլէին. զգուշութեամբ
մը զլուխները դուրս կը կարկառէին :
Շատ մը « վանկանկայք » որ կոնաձև

ժժմակաց նշանացոյցերուն միջոցաւ
յայտնի կը ճանչցուէին, կտրիճաբար
յառաջ նետուեցան. ասոնք տեղւոյն
կախարդներն էին : Իրենց գօտիին վրայ
ճարպով օժած պզտի սև դգումներ կը
կրէին, և այլ և այլ կախարդական ա-
ռարկաներ, որոնց վրայ աղտոտութիւ-
նը գերազանցապէս կը փայլէր :

Կամաց կամաց բազմութիւնը անոնց
չորս կողմը առաւ, կանայք և տղայք
զիրենք պատեցին, թմբուկները աղմը-
կաւ մէկմէկէ գերազանցել կը ջանային
և ամենուն ձեռքերը դէպ 'ի երկինք
ուղղուեցան :

— Ատ իրենց աղօթք ընելու կերպն
է, ըսաւ տղըդոր Ֆէրկըսըն. եթէ չեմ
խաբուիր, հոս մեծ խաղ մը խաղալու
առիթ պիտոր ունենանք :

— Շատ աղէկ, պարոն, խաղա՛ տես-
նենք :

— Դուն ալ, կտրիճ ճոյ, թերևս դու
ալ աստուածանալու բաղդ ունենաս :

— Ի՛հ, պարոն, այդ զիս անհանգիստ
չընեն, խունկի ալ հակառակութիւն
չունիմ :

Այս ատենա կախարդներէն մէկը,
« Միանկա » մը, նշան մը ըրաւ, և բո-
լոր այն աղմուկը խորին լռութեան մը
մէջ մարեցաւ : Մէկ քանի խօսք զուր-
ցեց ճանապարհորդաց, այլ բոլորովին
անձանօթ լեզուով :

Տղըդոր Ֆէրկըսըն անոր ըսածը հառ-
կըցած չըլլալով, ըստ զիպաց, բերանը
եկածին պէս, մէկ քանի արաբացի
խօսքեր մէջ տեղը նետեց, և անմիջա-
պէս նոյն լեզուով պատասխան ընդու-
նեցաւ :

Խօսողը անոր վրայ երկայն ու վսեմ
ատենաբանութե՛մ՝ արձակուրդ տուաւ,
որուն ամենը ուշի ուշով մոտիկ ըրին.
տղըդորը իսկոյն հասկըցաւ որ բնիկները
զՎիկտորիան բուն լուսինը կարծե-
րէն, որ իբր ազնուաբարոյ դիցուհի մը
արժանի սեպած էր իր երեք որդւովքը
այն քաղքին մօտենալով այցելութիւն
մը ընելու, պատիւ մը որ երբեք մոռ-
ցուէր պիտի այն Արեգական սիրած եր-
կրին մէջ :

Տղքդորը մեծ ծանրութեամբ մը պատասխանեց անոր թէ՝ Լուսինն ամեն հազար տարին մէյմը սովոր էր իր գաւառական շրջանը ընելու, կարօտ զգալով ինքզինքը իր երկրպագուաց մօտանց ցուցնելու. ուստի կը խնդրէր իրենցմէ որ առանց քաջուելու և առանց ակնածելու իր երկնային ներկայութենէն, համարձակ յայտնի ընեն իրենց պիտոյքը և իրենց խնդիրքը:

Կախարդը պատասխան տուաւ թէ սուղանը « Մվանին », երկայն տարիներէ 'ի վեր հիւանդ, երկնից օգնութիւնը կը պաղատէր, և կը հրաւիրէր լուսնին որդիքը որ ելլեն քովը երթան:

Տղքդորը այն հրաւերքը իր ընկերներուն հաղորդեց:

— Եւ դու այդ սեւամորթ թագաւորին քովը երթաս պիտի, ըսաւ որսորդը:

— Անտարակոյս: Այդ մարդիկներուն վրայ չար դիտաւորութիւն մը չեմ տեսնար. միշտ լորտը հանդարտ է. ամենեւին հով չնչեր: Վիկտորիայիս համար վախնալու բան մը չունինք:

— Բայց դու ինչ պիտոր ընես:

— Հանգիստ եղիր, սիրեցեալդ Տիք. դեղորէից միջոցաւ բանը կը յաջողցնենք:

Յետոյ բազմութեան դառնալով ըսաւ.

— Լուսինը Ունեամուէզիի որդւոց սիրելի թագաւորին վրայ գլխաւոր, զինքը առողջացնելու հոգը մեզի յանձնեց. թող ուրեմն պատրաստուի մեզ ընդունելու:

Ազադակները, երգերը, խնդութեան նշանները սաստկացան, բոլոր այն սեւ գլուխ մեծ մըջնաբոյնը սկսաւ նորէն շարժիլ:

— Հիմա, բարեկամք, ըսաւ տղքդոր Ֆէրկըսըն, պէտք է ամեն բան նախատեսել. կրնայ ըլլալ թէ բռնադատուինք յանկարծակի արագաբար փախչելու: Ուրեմն պէտք է Տիք նաւակին մէջ կենայ, և բոցարծարծին միջոցաւ բաւական վերելական ուժ մը պատրաստէ:

Խարիսխը ամուր մը հաստատուած է. վախնալու բան չկայ:

Հիմա ես վար պիտոր իջնամ. ճոյն ալ հետս թող գայ. միայն թէ սանդղին ոտքը մնայ պիտի:

— Ի՜նչ, միթէ դու մինակ կ'ուզես երթալ այն սեւամորթին քովը:

— Ի՜նչ, պարոն Սամուէլ, չեմ ուզեր որ մինչև հոն քեզի ընկերանամ:

— Ոչ. ես մինակ կ'ուզեմ երթալ. այդ բարեմիտ մարդիկ մտքերնին զրած են, որ իրենց մեծ դիցուհին լուսինը՝ իրենց այցելութիւն ընելու եկեր է, որով իրենց անապաշտութիւնը ինծի պաշտպանութիւն մըն է. ուստի դուք վախ մ'ունենաք, ու իւրաքանչիւրնիդ ինչ տեղ որ ձեզի որոշեցի հոն կեցիք:

— Որովհետեւ դու առանկ կ'ուզես, պատասխանեց որսորդը:

— Կազին ձգտմանը ուշ գիր:

— Շատ աղէկ:

Բնկաց ազադակները աճելու հետ էին, որոնք եռանդազին երկնից միջնորդութիւնը կը խնդրէին:

— Նայէ, նայէ, կանչեց ճոյ: Ինծի կ'երևայ թէ քիչ մը պահանջող կերպ կը բանեցընեն իրենց բարերար լուսնին և անոր երկնային որդւոցը դէմ:

Տղքդորը, իր ճանապարհորդութեան դեղանոցը հետն առած, վար ինջաւ, զճոյ յառաջընթաց ունենալով, որ ինչպէս պատշաճ էր՝ ծանր ու յարգելի երևոյթ մը կը բերէր: Սանդղին ոտքը, ոտքերը ներքեւ ծալլելով՝ ըստ արարացի ոճոյն՝ նստաւ, և իր չորս կողմը բազմութեան մաս մը մեծ յարգանքով պատեց:

Այս ժամանակաւ տղքդոր Ֆէրկըսըն երաժշտական գործեսց հնչմամբ և կրօնական պարերգուններով ուղեկցեալ, ծանր ծանր դէպ 'ի արբունի « դէմպէ » յառաջեց, որ քաղաքէն դուրս հեռու տեղ մը շինած էր. ժամը երեքին մօտ էր, և արևը պայծառ կը շողշողար. և շողշողալ չէր կրնար ասանկ պարագայի մէջ:

Տղքդորը վսեմ ծանրութեւ մը կը քալէր. « վանկանկայք անոր չորս կողմը

տուած բազմութիւնը զօպել կը ջանա-
յին: Շուտ մը թագաւորին անհարա-
զատ որդին իրեն ընդ առաջ ելաւ, որ
բարեկազմ պատանի մըն էր, և ըստ
տեղւոյն սովորութեան հայրենական
ընչից մէկ հատիկ ժառանգն, բաց 'ի
հարազատ որդիքներէն. լուսնին որդ-
ւոյն առջին գետինը ինկաւ երկրպա-
գութիւն ընելու, բայց այս ետքինս վը-
սեմ շարժմանքով մը զինքը ոտք հանեց:

Երեք քառորդ ետքը, հովանաւոր
ճամբաներու միջէն, հասարակածին շը-
ռայլ բուսականութեան մը ճոխութե-
նէն պաշարեալ, այդ ոգեբորբոք թա-
փօրը սուղանին պալատը հասաւ, որ
տեսակ մը քառակուսի շէնք էր, իդի-
դէնիա ըսուած, և բլրոյ մը զառ 'ի վայ-
րին վրայ էր շինուած: Տեսակ մը ճեմե-
լիք, որ խողանի ծածքէն ձեւացած
էր և դէպ 'ի դուրս կը ձգէր փայտէ սիւ-
ներու վրայ յենլով, որոնք քանդակած
ըլլալու պարծանքն ունէին: Պատերուն
վրայ կարմրագոյն կաւով մը դժեռ քա-
շուած էին իբր 'ի զարդ, որոնք մարգու և
օձերու կերպարանքներ ներկայացընե-
լու կը ջանային, ետքիններուն մէջ բնա-
կանապէս աւելի յաջողած ըլլալով քան
թէ առջիններուն: Այս բնակարանիս
յարկը անմիջապէս պատերուն վրայ
չէր հանգչեր, որով օդը ներսը ազատ
շրջան մը կրնար ունենալ. պատուհան
ամենեւին չկար, և դուռ մը իսկ հազիւ
թէ կրնար զուրցուիլ թէ կար:

Պահապաններն ու սուղանին մտե-
րիմները մեծ պատուով ընդունեցան
զտորդորը. ասոնք Ուանեամուէզցի գե-
ղեցկակազմ ցեղի մարդիկ են, որ կե-
դրոնական Ափրիկէի ժողովրդոց հարա-
զատ նախատիպը են, զօրեղ մարմնով,
քաջակազմ և քաջառողջ: Մագներին
նուրբ բազմութիւ հիւսք բաժնած՝ ու-
սերուն վրայ կ'իյնային. սե կամ կապ-
տագոյն հատածներով դէմքերնին գը-
ծած էր, քունքերէն սկսեալ մինչև բե-
րանը: Ականջնին զարհուրելի կերպով
երկընցուցած՝ փայտէ սկաւառակներ և
քօթալ խեթի թիթեղներ կը վերցընէին.
պայծառ գոյներով նկարած կտաւներ

հագած էին. զինուորները՝ սակայնով,
աղեղով, թունաւորեալ նետերով, դա-
շոյնով, սիւնով, որ սլոցանման երկայն
սուր մըն է, պզտի տապարներով զի-
նուած էին:

Տորդորը պալատը մտաւ: Հոն թէ-
պէտ սուղանը հիւանդ, աղմուկը որ
արդէն զարհուրելի էր, կրկնապատիկ
եղաւ տորդորին հասնելովը: Դրանը
պահանգին վրայ նապաստակի պոչեր,
զէպրի բաշեր տեսաւ որ յուռութի պէս
կախուած էին: Վեհափառ սուղանին
կանանց խումբը «ուրագուի» քաղցրա-
հնչիւն ներդաշնակութէն, որ պղնձէ
ամանի մը յատակով շինած նուագա-
րան մըն է, և «քիլինտոյի» աղմկաւ,
որ հինգ ոտնաչափ բարձր թմբուկ մըն
է՝ ծառի մը դատարկած կոճղովը շի-
նած, որուն վրայ երկու երաժիշտք կրո-
փահար կ'աշխատէին, զինքը ընդու-
նեցան:

Այս կանանց շատը գեղեցկագէժ կ'ե-
րեային, և խնտալով սեւագոյն ծխածխո-
ներով ծխախոտը և քանկը կը ծխէին.
երկայն զգեստներով ծածկած՝ բարե-
կազմ կ'երեային, մէջքերնին ալ քսու-
պասի թելերով շինած «քիլդը» իբր
գօտի կապած էին:

Ասոնցմէ վեցը ոչ ինչ նուագ զուարթ-
էին բոլոր խմբէն, թէպէտ և մէկդի
դատած անգութ տանջանքի մը որո-
շուած էին: Սուղանին մեռնելովը ի-
րենք ալ ողջ ողջ թաղուէին պիտի հե-
տը՝ իբր միսթարիչք անոր յաւիտենա-
կան առանձնութեանը:

Տորդոր Ֆէրկըսըն բոլոր այս տեսա-
րանին հայեցումածք մը տալէն ետքը,
մինչև իշխանապետին փայտեայ ան-
կողինը մօտեցաւ: Անոր վրայ քառաս-
նամեայ մարդ մը տեսաւ, ամեն տեսակ
ղեղխութիւններով բոլորովին անզգայ
եղած, և որուն օգուտ մ'ընել անկա-
րելի էր: Անոր հիւանդութիւնը որ շատ
տարիներէ 'ի վեր կ'երկարաձգէր, մըշ-
տընջեմաւոր գինարբութիւն մըն էր:
Այն արքունի գինարբուն գրեթէ բոլո-
րովին անզգայ եղած էր, և անկարելի

էր որ աշխարհիս բոլոր աւշակը կա-
րենար զինքը ոտքի վրայ կանգնել:

Մնոր մանրիմները և կանաչքը այս
հանդիսաւոր այցելութեանս ժամանա-
կը ծնկի եկած կը ծռէին: Տղքդորը
սաստիկ զօրացուցիչ դեղի մը մէկ քա-
նի կաթիլներու միջոցաւ, քիչ մը ոգեւո-
րեց այն անզգայացած մարմինը. սու-
ղանը շարժմունք մը ըրաւ. այս դէպ-
քիս վրայ ամենը բարձրաձայն աղաղակ
մը փրցուցին 'ի պատիւ բժշկին. վասն
զի մէկ զիակի մը համար որ քանի մը
ժամէ 'ի վեր ալ կենաց նշան չէր տար,
այս դէպքս մեծ բան էր:

Տղքդորը, այսչափս բաւական դատե-
լով, արագ շարժմամբ մը իր չափազանց
նշաններով երկրպագունները մէկ զի
ըրաւ ու պալատէն դուրս ելաւ, դէպ 'ի
վիկտորիա ոտքը ուղղելով: Իրիկուան
ժամը վեց էր:

Ճոյ բոլոր այս ատենս սանդղին վա-
րը հանդարտարար կը սպասէր. ժողո-
վուրդը իրեն մեծ պատիւ կը ցուցնէին.
ինքն ալ իրր Լուսնի ճշմարիտ Որդի,
թող կու տար որ ուղածնին ընեն: Ըստ
որում երկնային էակ, լաւաբարոյ մար-
դու մը երեւոյթն ունէր, ազատ ամե-
նայն հպարտութենէ, և նաև ընտանի
երիտասարդ ամբիկեայց հետ որ զին-
քը դիտելէն չէին ձանձրանար: Խօսքը
անոնց ուղղելով անոյշ անոյշ խօսակ-
ցութիւններ կ'ընէր:

— Երկրպագեցէք, սիրունք, երկըր-
պագեցէք, կ'ըսէր, բարեմիտ սատանայ
մըն եմ, թէպէտ և զիցուհւոյ որդի:

Քաւչական ընծաներն մատուցին ա-
նոր, որ սովորաբար «միլիմուններու»
կամ կռոց խրճիթներու մէջ կը պա-
հուէին. ասոնք դարիի հասկ էին և
«բոմպէ»: Ճոյ պատշաճ դատեց այն
տեսակ մը սաստիկ դարեջրէն ճաշակե-
լու. սակայն քիմբը թէպէտ կիրթ էր
ձիւնի և ուխտի, չկրցաւ տանիլ ասոր
սաստիկութեանը: Դէմքը այլանդակ
կերպով խեղաթիւրեց, զոր տեսնալով
մօտ եղողները սիրուն ժպիտ մը կար-
ծեցին:

Յետոյ աղջկունք իրենց ձայնը յան-

կուցիչ ներդաշնակութեան մը յար-
մարցնելով, անոր չորս կողմը համա-
տարար պար բռնեցին:

— Ա՛հ, կը պարէք, ըսաւ. շատ աղէկ,
ես ալ չեմ ուզեր վար մնալ ձեր առջին,
ու ձեզի հայրենեացս սովոր պարախաղ
մը կ'ուզեմ ցուցնել:

Եւ անմիջապէս ապշեցուցիչ կարաւ
մը սկսաւ, պտոյտ առնելով, քաշքըռ-
տուելով, ծռելով, ոտքով պարելով, ծըն-
կուքներով պարելով, այլանդակ շարժ-
մունքներ ընելով, այլանդակ զիրքեր
առնելով, անկարելի խեղաթիւրութիւն-
ներ երեցնելով, որով լուսնին մէջ դից
պարելու կերպին վրայ շատ օտար դա-
ղափար մը տուաւ այն ժողովրդոց:

Արդ բոլոր այն Ափրիկեցիք, որ կապ-
կի պէս ուրիշի շարժմունքները նման-
ցնել գիտեն, չուտ մը անոր կերպերը, ա-
նոր ցատքերները, անոր ճօճմունքները
սկսան ձևացընել. մէկ ձև մըն ալ չէին
կորսնցնէր, մէկ զիրք մըն ալ չէին մոռ-
նար. այն ատեն տեսնելու էր խառնա-
կութիւնը, խառնաշփոթ շարժումը,
վրդովը, որուն դոյզն դաղափար մըն ալ
տալ անկարելի է: Հանդիսին ամենէն
զեղեցիկ մասին ժամանակը Ճոյ զուր-
դորը տեսաւ:

Այս ետքինս աղմկեալ և անկարգ
բազմութեանը առջևէն շտապելով կու
գար: Կախարդները և գլխաւորները
շատ խռովեալ կ'երեւային: Տղքդորին
չորս զին կը վազէին ու զինքը նեղելով
կը սպառնային իրեն:

Տարագէպ արկածք: Ի՞նչ արդեօք
եղեր էր. միթէ սուլդանը իր երկնային
բժշկին ձեռքը տգիտաբար մեռեր էր:

Քէններտի իր տեղէն վտանգը տեսաւ
առանց պատճառն իմանալու: Գունտը
կազին ձգտումէն սաստիկ բռնութիւն
կրելով, չուանը՝ որով կապուած էր՝
ուժով կը ձգէր, օգու մէջ բարձրանա-
լու անհամբեր երևնալով:

Տղքդորը վերջապէս սանդղին ոտքը
հասաւ: Մնապաշտական վախ մը դեռ
ևս զբազմութիւնը կը զսպէր և արգելք
կ'ըլլար անոր անձին դէմ փնտս մը հաս-
ցնելու. արագաբար աստիճանները ե-

լաւ, և ճոյ արագաբար անոր ետեւէն նետուեցաւ:

— Վայրկեան մը կորսնցնելու չենք, ըսաւ անոր տղբողը: Խարխիսը ազատելու մի նայիր. չուանը կտրելու ենք, դու ետեւէս եկուր:

— Բայց ի՞նչ կայ, հարցուց ճոյ նաւակը ելլելով:

— Ի՞նչ եղեր է, կանչեց Քէննըտի քարապինսն ձեռքն առնելով:

— Նայեցէք, պատասխանեց տղբողը, հորիզոնը ցուցնելով:

— Ի՞նչ կայ, հարցուց որսորդը:

— Ի՞նչ կայ, լուսինը:

Լուսինը արդարեւ, կարմիր ու պայծառ, իբր կրակէ գունատ մը կապտադոյն ենթակայի մը վրայ, հորիզոնէն վեր կը բարձրանար: Ստոյգ լուսինն էր. լուսինը և Վիկտորիա՛ն:

Կամ երկու լուսին ըլլալու էր, և կամ թէ օտարականները խաբեբայք էին, խորամանկ և սուտ Աստուածք:

Այսպիսիք էին բազմութեան մտածութիւնները. և աս էր պատճառը որով գործը առջինէն հակառակ ուղղութիւն մը կ'առնուր:

Ճոյ չկրցաւ սաստիկ ծիծաղը բռնել: Քաղէհի ժողովուրդը հասկնալով որ որսը ձեռքէն կը փախչէր, սաստիկ աղմկաձայն աղաղակներ սկսաւ հանել. աղեղներ, հրացաններ, դէպ 'ի օգապարիկը շտկեցին:

Սակայն կախարդներէն մէկը անոնց նշան մը ըրաւ, և իսկոյն զէնքերը վար առին. ծառին վրայ ելաւ, որ խարսխին չուանը բռնելով՝ մեքենան գետինը ինջեցնէ:

Ճոյ ձեռքը կացին մը՝ յառաջ նետուեցաւ:

— Կտրելու է, հարցուց:

— Սպասէ, պատասխանեց տղբողը:

— Հապա այն սեամբութը...:

— Գուցէ մեր խարխիսը կ'ազատենք, և ես ատիկայ կը փափաքիմ: Չուանը կտրել միշտ ձեռքերնիս է:

Կախարդը ծառը ելլելով անանկ աղէկ ըրաւ որ ճիւղերը կտորելով խախիսը ազատեց. զոր օգապարիկը ան-

միջապէս սաստկաբար զան ձգելով, ըզկախարդը սրունքներուն մէջէն ճանկեց հետը վեր առաւ, և այնպէս այն անակնկալ թեւաւոր ձիուն վրայ հեծած, դէպ 'ի օգային դաւառները ճամբայ ելաւ:

Սաստիկ եղաւ բազմութեան ապշութիւնը տեսնալով ինչպէս իրենց Ուանկանկաններէն մէկը տիեզերաց մէջ կը սլանար:

— Հուռա, կանչեց ճոյ երբ Վիկտորիան իր վերելական զօրութեանը միջոցաւ մեծ արագութեամբ կը բարձրանար:

— Աղէկ ինքզինքը կը բռնէ, ըսաւ Քէննըտի. պղտի ճանապարհորդութիւն մը զէշ պիտոր չընէ իրեն:

— Միթէ յանկարծ նետենք պիտի այդ սեամբութը, հարցուց ճոյ:

— Ոչ երբեք, պատասխանեց տղբողը. հանդարտաբար նորէն գետինը պիտոր թողունք. և կարծեմ որ այսպիսի արկածէ մը ետքը, անոր կախարդական զօրութիւնը աղէկ ուժ պիտոր ստանայ իր ժամանակիցներուն մտացը մէջ:

— Կարող են զինքը աստուածացնելու, կանչեց ճոյ:

Վիկտորիան գրեթէ հազար ոտք բարձր ելեր էր: Սեամբութը սաստիկ զօրութեամբ չուանին պլլուած, լուռ կեցեր էր, աչուրները անշարժ բռնելով. սարսափը և ապշութիւնը առհասարակ տիրած էին իրեն: Արեւմտեան թեթեւ քամի մը զգունտը քաղաքէն անդին կը քշէր:

Կէս ժամ ետքը, տղբողը, երկիրը ամայի տեսնելով, բոցարծարծին բոցը չափաւորեց ու գետնին մօտեցաւ: Գետնէն քսան ոտք բարձրութեամբ սեամբութն ալ որոշումը ըրաւ. նետուեցաւ, ինկաւ սրունից վրայ, և սկսաւ դէպ 'ի Քաղէհ բոլոր ուժովը փախչիլ, մինչդեռ Վիկտորիան թեթեւալով՝ նորէն յօդս կը բարձրանար:

Կը Հարունակոսի: